

Opinie: Het kán en het mág: voorzieningen aanleggen buiten de markt om

Voorzieningen als busdiensten, glasvezel, water, riolen en afval zijn jarenlang overgelaten aan de markt. Maar het kán anders, betoogt Kees Zondag.

Kees Zondag 4 juli 2024, 22:00

Dit is een ingezonden opiniestuk. Het standpunt in dit artikel is niet per definitie ook het standpunt van Trouw.

Er waren eens zeven kleinere gemeenten in Rivierenland die over de aanleg van glasvezel in hun buitengebied jarenlang strijd voerden. Het was een strijd met grote marktpartijen en hogere overheden, tot bij de Europese Commissie in Brussel en de Nederlandse rechter. De zeven wonnen.

Blijf op de hoogte

Krijg een melding bij belangrijke artikelen van Opinie.

Het is geen sprookje: anno 2024 is de Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland (UBR), eigenaar van een glasvezelnetwerk waarvan al onze inwoners, organisaties en bedrijven kunnen profiteren. En ze hoeven daarvoor niet te betalen; er gaat zelfs geen belastinggeld naartoe.

De infrastructuur van nutsvoorzieningen hoort van ons te zijn, van de samenleving. Niet van marktpartijen met aandeelhouders die een flink rendement verwachten. 'Nutsvoorziening' is echter een vergeetwoord in een wereld waar mannen met blote voeten in bruine brogues het voor het zeggen hebben.

Privatisering

Nederland heeft de afgelopen veertig jaar netjes in de pas gelopen met globalisering en de vele mechanismen die daar bij horen. Privatisering was booming business, de overheid werd een marktmeester die geen orde wil houden.

Ook internationaal is een heel netwerk van regels en voorzieningen geconstrueerd om de markt, marktpartijen en hun aandeelhouders te beschermen tegen mensen die menen dat glasvezel, warmtenetten of openbaar vervoer nutsvoorzieningen zijn. Desondanks zijn er geitenpaadjes mogelijk, dwars door de linies van de markt heen. Het heeft ons overigens twee jaar gekost om bij de Europese Commissie in Brussel zogeheten marktfalen aan te tonen en toestemming te krijgen om zélf glasvezel aan te leggen.

Digitale klinkerweggetjes

Ik vind het zowel ironisch als tragisch dat de bedrijven die ons daarbij voor de voeten hebben gelopen de erfgenamen zijn van 'De Koninklijke Koper en Coax Ondernemingen'. Die eerste digitale zand- en klinkerweggetjes zijn namelijk aangelegd door de overheid, dóór en vóór ons: Casema in Den Haag en natuurlijk onze nationale trots, de PTT.

En waarom is dat zo gebeurd? Omdat de overheid ervan doordrongen was dat een infrastructuur waarvan iedereen kan profiteren een nutsvoorziening is. Dat is het gemeenschappelijke kenmerk van water, elektra, gas, telefonie, wegen, riolen of afval.

Van oudsher kan een overheid, als eigenaar, geld vragen voor aanleg en onderhoud van zo'n infrastructuur. Dat gebeurt door middel van zogeheten retributies, een betaling die de overheid vraagt voor een geleverde dienst.

Maar idealiter, zo is mijn overtuiging, worden nutsvoorzieningen aangelegd, geëxploiteerd, onderhouden en uitgebreid ten algemene nutte en zonder winstoogmerk. En dat kan nog steeds. Het mag gewoon.

Structureel in de soep

De laatste jaren zien we dat voor de aanleg, het onderhoud en de uitbreiding van nutsvoorzieningen – of wat eigenlijk nutsvoorzieningen zijn – marktwerking de boel structureel in de soep laat lopen. Ik heb bestuurders met een brede lach voor de camera handen zien schudden met een bedrijf of consortium dat de aanbesteding of concessie had gewonnen.

Diezelfde wethouders en ministers klagen een paar jaar later steen en been, in koor met burgers, volksvertegenwoordigers en bedrijven. Over de tarieven. Over het uitblijven van innovatie. Over de bereikbaarheid. Over het serviceniveau. En nog maar weer over de tarieven.

Bestuurders kunnen doen wat nu en in de toekomst nodig is om op de markt terug te pakken wat je kunt pakken. Ze kunnen nieuwe nuttige voorzieningen zoals een warmtenet gewoon zélf regelen. En ja, dat eist een enorme inspanning. Maar het mag en het kan.

[Kees Zondag is bestuurlijk initiator van de aanleg van glasvezel in Rivierenland \(GD\) en de eerste voorzitter van de Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland \(2020\). Hij is sinds 2006 wethouder van de gemeente Zaltbommel.](#)

Op alle verhalen van Trouw rust uiteraard copyright.

Wil je tekst overnemen of een video(fragment), foto of illustratie gebruiken, mail dan naar copyright@trouw.nl.

© 2023 DPG Media B.V. - alle rechten voorbehouden